

knjižnic in pogosto avtorjev samih že dogaja. Nekatera od vprašanj, ki se bralcu knjige zastavljajo kar sama, pa so: ali bodo družbe Zahoda obdržale globalni monopol nad vednostno intenzivno produkcijo in ali je sodobni kognitariat kot delovna sila že zrel za emancipacijo.

Gal KIRN
doktorant filozofije in raziskovalec
na ICI, Berlin

Rastko Močnik
**Svetovno gospodarstvo in
revolucionarna politika**
Založba *cf., Ljubljana 2006,
str. 159, 11.27 EUR
(ISBN 961-6271-89-X)

Knjiga predstavlja izjemno dragocen doprinos k analizi sedanjih družbenih razmerij. A vendarle ne ostaja zgolj analiza: je tako teoretska kot politična intervencija, ki zareže v meščanske apologije in spravno upravljanje političnega razreda. Tekst ima še dodatno prednost, da ga je moč uporabiti kot priročnik za analizo konjunktur in teoretizacije revolucionarnih politik, ki poziva k ponovitvi Leninovega *Kaj storiti?* V ozadju tega je treba brati spoj angažirane teorije s politično prakso, ki prebija horizonte meščanske družbe.

Navkljub heterogenosti tekstov in specifičnih objektov preučevanja ima knjiga poleg angažiranosti še vsaj eno rdečo nit: uspe ji prepoznati nevrtažne točke in premene v po-

znem kapitalizmu, ki ga tukajšnji ideologi imenujejo »tranzicija«, svetovni ideologi pa »neoliberalizem«. Uvaja nje zaostrenih razmerij med centrom in periferijo, finančna kriza, ki kaže na konec ameriške svetovne hegemonije, vojaška posredovanja (vojna proti terorizmu), zamenjava politike z upravljanjem (EU) ter ideološki pohod neoliberalizma in identitetne politike, vse to so ključne točke, ki se jih loteva ta knjiga. Je tudi ena redkih študij, ki prakticira kritiko politične ekonomije, zlasti s perspektive svetovno-sistemskih študij (Arrighi, Wallerstein). Študija deluje na več ravneh hkrati: je kritična analiza družbenih razmerij v globalnem kapitalizmu v luči svetovno-sistemskih študij (Wallerstein, Arrighi) kot tudi analiza specifičnih primerov postsocialistične slovenske tranzicije. Ta globalna in lokalna slika sta neločljivo povezani: integracija v blagovno produkcijo in neoliberalno reorganizacijo ima mnoge politične posledice. Avtor se tu loti zlasti fenomenov povečevanja neenakosti, marginalizacije družbenih skupin in primera mladih. Ti zgodovinski procesi terjajo globalni in dolgoročni alternativni odgovor, kar pomeni, da je analizo družbenih razmerij treba dopolniti s teoretizacijo revolucionarnih politik: od pretekle »alternative« in študentskih gibanj do novega sindikalizma in alternativnih globalizacijskih gibanj.

Na samem začetku se knjiga spopade z dvema mitoma. Prvič, avtor prepričljivo pokaže, da je sedanja histerija okoli pojma globalizacije povsem odveč. Globalizacija ne obstaja

oziroma se je začela že v 15. stoletju, kar je odvisno od našega lociranja vzpona kapitalizma. Kapitalizem se vrti okoli ekspanzije svetovnega trga in dominacije blagovne produkcije nad ostalimi tipi ekonomij (recipročna in odložena menjava). Dominacija blagovne produkcije je planetarna. Nič novega torej. Kar pa je novo, so raznorodne ideološke sestavine, ki reproducirajo razredno gospodstvo. Močnika zanima še en mit, ki se danes aplicira znotraj okvira človekovih pravic. Gre za mit o kulturnih razlikah. Avtor dobro pokaže, da gre za širši fenomen kulturalizacije politike, kjer se vse, kar bi potencialno lahko odprlo ali poudarilo družbene konflikte, preusmeri ali reartikulira v kulturne razlike. Mit o spopadu civilizacij sodeluje v »organski«, identitetni in nepolitični izgradnji novih držav. V najboljšem primeru pripeljejo etnične politike do priznanja, kar pomeni večji nadzor znotraj njihove etnične skupine (homogenizacija razlik) in hipohondrično pozicijo žrtve, ki se zgolj reakcionarno bori za svoje obstoječe pravice. V najslabšem primeru identitetne politike peljejo v etnična čiščenja, izbris in segregacijo.

Tovrstna analiza globalizacije in kulturalizacije politike hitro vodi do teze, da država danes ne obstaja več, oziroma da gre za t.i. zaton nacionalnih držav. Močnik pravilno pokaže, da temu ni tako, kar je pomembna metodološka in historična točka. Po Močniku države danes delujejo v naslednji konstelaciji: »*Razkroj postrevolucionarne države je v splošnem v tem, da avtonomna politična sfera*

zgubi hegemonijo, in da v strukturi države prevzame hegemonijo ekonomska sfera. Suvereno ljudstvo se s tem depolitizira in se konstituira 'organsko', identitetno. V identitetni konstituciji je odločilna kultura, ki od politike prevzame kohezijsko vlogo družbenega veziva. Identitetne kulture so izključujoče in normativne« (str. 57). Ta historični okvir predpisuje novo vlogo nove, »subsidiarne« države: »*naloga subsidiarne države je, da disciplinira lokalizme in partikularizme in jih naredi sprejemljive za zahteve globalne ekonomije in univerzalnega prava*« (str. 58). Ta točka pomeni ključno detekcijo spoja kapitala in države v današnjem prekarnem, postfordističnem kontekstu, kjer je kulturalizacija prišla za roko atomizacijo individuov. Zgolj na ozadju tega spoja lahko mislimo vzpon desnega populizma in neofašizma, na horizontu restavracije in zaostitve kapitalističnih razmerij, ki jih spremlja liberalna politika priznanja in konzervativnih obramb tradicij. Ob zlomu drugih tipov menjav, prekarnosti mladih in marginaliziranja starejših (kriza pokojninskih sistemov) je funkcije socialne države zamenjala karitativna dejavnost in delo na terenu. V Evropi se z delom na terenu ukvarjajo zlasti desno usmerjene skupine. Močnik sicer ne analizira vzpona neofašizma v Evropi, je pa njegova analiza širšega konteksta izjemno dragocena. Analiza bi lahko bila bolj koncizno povezana s premislekom o novi evropski »ustavi«. Vloge nove države in novega tipa suverenosti (tako identitetni kot

nadnacionalni) ne moremo zaobjeti brez upravljanja nove Evropske Unije. Strukturni pogoj novega reda je redukcija politike na upravljalvske funkcije, profesionalizacija in monopolizacija politike s strani elit, ki jo dopolnjuje lobiranje velikih korporacij. Močnik pravilno pokaže na eno očitno in legalistično dejstvo evropske ustave. Če je za socialne pravic potrebno soglasje vseh članic, je za interese kapitala potrebna zgolj kvalificirana večina (str. 115). Nova ustava je po Močniku meddržavna pogodba, ki nacionalnim političnim razredom nalaga služenje transnacionalnemu kapitalu, hkrati pa jim omogoči, da se ohranjajo na oblasti. Evropska Unija omejuje državno poseganje v gospodarstvo, kapitalu pa omogoča ekspanzijo v javne storitve in kulturne dejavnosti.

Šele v luči evropske ustave in dominacije kapitala je moč razumeti Močnikov sklep: *»moderna, ki se je začela z ločitvijo religije od države, z emancipacijo političnega od vsake posebne ideologije – se je iztekla v monokulturo psevdopolitike upravljalvskega establišmenta, v enoumje sodobnih držav«* (str. 70). Premik k menedžerski politiki je detektiral že Foucault, katerega shemo Močnik priredi za periferne države, zlasti za analizo slovenske pravljice. Tri odločilne prvine – pastorala, vojska in policija – danes niso več v rokah držav. Državna pedagogija – pastorala je v rokah prevladujoče religije okolja (lahko bi dodali sprave in identitet), diplomacija in vojska sta podrejeni zvezi NATO, medtem ko je zgolj še

policija relativno avtonomna (varovanje schengenske meje). Močnik nadaljuje svojo analizo ob nedavnem zategovanju pasu in politikah reform, sedaj bivše, Janševe vlade: *»Prvotno akumulacijo kapitala je res opravil domači nastajajoči kapitalistični razred. A v drugem dejanju pride na lokalno prizorišče svetovni kapital in domači kapitalisti postanejo zgolj njegovi politični agenti«* (str. 87). A ta uvod neoliberalne reforme je slavno propadel. Od leta 2005 so se v Sloveniji zmobilizirali in konsolidirali sindikati, ki so organizirali večje in manjše politične stavke proti diktatom vlade in kapitala. Množični pohod leta 2005 in 2007 je onemogočil vladne reforme in odprl prizorišče novim teoretskim in političnim koordinatam, ki niso zgolj ustvarjale dialoga. Prišlo pa je tudi do srečanja tradicionalnih delavskih gibanj z alternativnim globalizacijskim gibanjem. V zadnjem delu knjige avtor obdela nekaj primerov radikalne politike pri nas: sindikalnega gibanja, UZI in AC Molotov ter alternativnega globalizacijskega gibanja proti vstopu Slovenije v NATO. Analizo bi sicer lahko dopolnili s kritiko samih revolucionarnih politik. Alternativno globalizacijsko gibanje je večinoma mobiliziralo intelektualce oziroma študentsko populacijo z novimi organizacijskimi formami *od spodaj*. Sindikalno gibanje pa je večinoma organiziralo institucionalizirano delavstvo, v formah množičnih demonstracij *od zgoraj*. Kljub temu da je to srečanje zgodovinsko relevantno, pa je kratkoročnega značaja. Kljub polo-

mu neoliberalcev je potrebno mnogo več političnih naporov usmeriti v kontinuirano organiziranje širokih delovnih množic, v organiziranje na samem terenu, na novih delovnih mestih, kar bi omogočilo dodatno dimenzijo srečanja zgoraj omenjenih strategij in grupacij.

Širina Močnikove študije, ki hkrati misli na več ravneh, tako globalno kot lokalno, tako na ravni objektov kot na ravni analize ideologije, ekonomije in politike, tako na ravni Reda kot na ravni upora proti Redu, omogoča artikulacijo različnih teoretskih gledišč, ki nas pozivajo k nadaljevanju materialistične tradicije: *»historični materializem ni 'veda', disciplina, temveč teorija: je torej nujno reflektivna praksa, hkrati je tudi praktična teorija – teorija, ki se izrecno in reflektirano povezuje z družbeno-zgodovinskimi praksami transformacije in revolucije.«* Lekcija knjige je torej naslednja: za bojevanje proti kapitalističnemu uničevanju je potrebno tako učinkovito politično organiziranje kot rigorozna analiza sedanjih družbenih razmerij. Ta pozicija zamaje predpostavljeno definicijo raziskovalca in aktivista ter poziva k angažmaju, k zavzetju pozicije pred barikadami. Zamaje tudi lažno dilemo med teorijo in prakso, četudi opozarja na specifičnost politične in teoretske prakse. Naj sklenem z avtorjevimi besedami: *»Teorija se danes piše v teku, med manifestacijami in mobilizacijami«* (str. 144).

Ana PODVRŠIČ

Dodiplomska študentka
Filozofske fakultete

Gal Kirn (ur.)

**Postfordizem: razprave
o sodobnem kapitalizmu**

Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne
družbene in politične študije,
Ljubljana 2010, str. 300, 12 EUR
(ISBN 978-961-6455-60-2)

Odzivi na trenutno gospodarsko krizo in korenite strukturne reforme javnega visokega šolstva in znanosti, ki jih je v preteklem letu zasnovalo Ministrstvo za šolstvo, znanost in tehnologijo, kažejo na izpraznjenost slovenskega medijskega in univerzitetnega prostora. Vzrok za pomanjkanje in nezmožnost družbeno-kritičnih analiz o slovenski tranziciji v kapitalizem in njeni vpetosti v globalne strukturne spremembe bi nemara lahko našli tudi v splošni maniri nekritičnega prevzemanja anglosaksonskih paradigem in institucionalizirani kulturalizaciji/homogenizaciji spoznavnih predmetov humanistike in družboslovja. Komercializacija univerzitetnih ustanov in ideološka konformnost sta še toliko očitnejši, saj je bila ravno socialistična Jugoslavija eno izmed prizorišč razcveta historično-materialističnih polemik in humanistike nasploh. Potemtakem nas ne preseneča, da najdemo kritično teoretsko analizo sodobnega kapitalizma in njegovih učinkov predvsem zunaj uradnih institucij produkcije védnosti. Tu velja omeniti še zlasti zbornik *Sindikalno gibanje odpira*